

AKADEMİK HAYATTA KADIN

Hacer Şekerci

12

Akademik hayatta kadın dendiğinde genellikle aklı sayılar ve oranlar gelir, bir de kadın olarak akademik hayatta rastlanılan engeller. Bu yazıda da Aralık 2013 itibarıyla güncel verileri yansıtan

YÖK web sayfasından alınan bir tablo ile başlanacak sonra da kadın akademisyenlere öğrencilerin bakış açısını içeren bir çalışmadan kısa bir özet verilecektir. Tüm alanlarda olduğu gibi *burada da varız*

demeye çalışan kadınlara karşı öğrenci algısı, kadınların bu alandaki mevcudiyeti kadar önemlidir. Yazı üniversite ortamında kadınların en üst düzey yönetim kadrolarına ulaşması için Mayıs 2014'de İstanbul'da yapılan 4. Avrupa Kadın Rektörler Konferansı bilgileri ile son bulacaktır.

Tablo-1: Unvanlara göre 2013-2014 öğretim yılındaki öğretim elemanı sayıları

Unvan	Cinsiyet	Devlet	Vakıf	Toplam	% oran
Profesör	Kadın	4.799	645	5.444	28,67
	Erkek	11.638	1.903	13.541	71,33
Doçent	Kadın	3.524	455	3.979	33,63
	Erkek	6.996	856	7.852	66,37
Yardımcı Doçent	Kadın	9.084	2.240	11.324	38,23
	Erkek	15.575	2.715	18.290	61,77
Öğretim Görevlisi	Kadın	5.955	1.642	7.790	42,61
	Erkek	9.702	1.281	10.488	57,39
Okutman	Kadın	4.005	1.844	5.849	61,53
	Erkek	2.962	694	3.656	38,47
Uzman	Kadın	1.597	90	1.687	48,54
	Erkek	1.700	88	1.788	51,46
Araştırma Görevlisi	Kadın	18.647	1.587	20.234	48,91
	Erkek	20.057	1.071	21.128	51,09

kaynak: (<https://yolharitasi.yok.gov.tr/docs/AkademikInsanKaynagi.pdf>)

Akademik yaşama karar verilerek ilk adımın atıldığı araştırma görevliliğinde yarı yarıya gibi olan kadın erkek oranı, yönetsel kadroların artık önemli olduğu profesörlükte kadınlar aleyhine oran yüzde 28'lere kadar düşmektedir. Özellikle rektörlük kademesine bakıldığında ülkemizdeki 179 üniversitenin 12' sinde kadın rektör ile bu oran yüzde 7'ye inmektedir. Ancak sadece lisans diplomasının yettiği yani bir yarışın dolayısıyla bir üstünlüğün söz konusu olmadığı okutmanlık alanını erkekler kadınlara bırakabilmişlerdir. Devlet ve vakıf üniversitelerinin istihdamları arasında bir fark yoktur.

“Lisans Eğitimi Alan Öğrencilerin, Kadın Akademisyenlerin Çalışma Yaşamındaki Durumlarına Yönelik Algıları” başlıklı Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi'nde birinci sınıf hariç diğer üst sınıflardan olan 157 kadın ve 104 erkek öğrenci ile yapılan

bir çalışmada kadın akademisyenlerle ilgili algılar araştırılmıştır. Bu öğrencilerin yüzde 75,8'i 20-21 yaş grubundadır. Bulgular tablo olarak aşağıda verilmiştir.

Grubun yarıya yakını kısmi olarak akademik hayatta kadın-erkek ayrımı olduğuna ve akademik hayatın iyi bir eş ve anne olmaya kısmi engel olduğuna inanmaktadırlar. Yukarıdaki soruların ışığında akademisyen kadınların genel durumlarıyla ilgili sorulan ve Tablo-3'de verilen diğer cevaplara bakıldığında kadınlara akademisyen olmanın kazandırdığı en önemli parametre *özgüven, özgürlük ve çevrenin saygısı* olarak görülmektedir.

Bu çalışma tek bir üniversitede yapılmasına rağmen, diğer üniversitelerde benzer araştırmalar yapıldığında büyük farklı sonuçların çıkmasını beklemek oldukça iyimser bir yaklaşım olacaktır.

TÜİK verilerine göre 2013-2014 eğitim yılında ortaokul, ilkokul ve anasınıfı öğretmenlerinin cinsiyetlerine bakıldığında, orta öğretimde 131.513 erkek, 149.291 kadın öğretmen varken, ilköğretimde 120.661 erkek ve 167.783 kadın öğretmen görev yapmaktadır. En çarpıcı sonuç okul öncesi eğitimde karşımıza çıkmaktadır. 3.387 erkek ve 59.940 kadın öğretmen ile neredeyse kadronun yüzde 5,65'i erkek iken, bu oran üniversiteye geldiğinde erkek öğretim üyesi (Prof., Doç. ve Yrd. Doç olarak) oranı yüzde 65,62 olmaktadır. Çocuğun bakımla karışık eğitimi kadınlar tarafından yapılabilir, ancak meslek kazandıran gelecek belirleyen eğitimler kadına bırakılmayacak kadar önemlidir anlayışını görebiliriz. Yaşanan tüm olumsuzlara rağmen sadece ülkemizde değil Avrupa'daki kadın rektörler, kadınların liderliğe ilerleyen yolda önlerini açmak

Tablo-2: Araştırmaya katılan öğrencilerin kadın akademisyenlerle ilgili algıları

Kadın akademisyenler ile başlayan sorular						
	Evet		Kısmen		Hayır	
	f	%	f	%	f	%
Genel olarak memnun musunuz?	84	32,1	141	54	36	13,7
Ev yaşamını iş yaşamına yansıtıyor mu?	72	27,5	182	69,7	7	2,6
Maddi kazancı yeterli mi?	102	39	107	40,9	52	19,9
Kadın akademisyen olmalı mıdır?	194	74,3	61	23,3	6	2,2
Akademik hayattan kadın-erkek ayrımı var mıdır?	38	14,5	125	47,8	98	37,5
Akademisyen olmak iyi eş/anne olmaya engel midir?	36	13,7	123	47,1	102	39
Akademisyenlikte kadın olmak zor mudur?	182	69,7	41	15,7	38	14,5

Tablo 3: Öğrencilerin Kadın Akademisyenlerin Genel Durumlarıyla İlgili Algıları

Özellikler		f	%
Kadın akademisyenlere genel bakış açınız	- Olumlu	157	60,1
	- Kısmen	98	37,5
	- Olumsuz	6	2,2
Cinsiyete göre kadın akademisyenlere olumlu bakış açısı	Kadın öğrenciler	106	67,5
	Erkek öğrenciler	51	32,4
Akademisyen olarak çalışmak, sizce kadına en çok ne sağlar?	- Özgüven	59	22,6
	- Maddi kazanç	42	16
	- Kişisel gelişim	62	23,7
	- Özgürlük	51	19,5
	- Emeklilik hakları	28	10,7
	- Diğer	19	7,2
Akademik hayatta kadın-erkek ayrımı size göre yapıyorsa bunun nedenleri sizce nelerdir?	- Toplumun kadının çalışmaması yönündeki baskısı	72	27,5
	- Kadının doğurganlık özelliği	69	26,4
	- Girişimcilikte erkeklerin özgür almaları	83	31,8
	- Diğer	37	14,1
Akademisyen bir kadının zorlukları sizce nelerdir? (1'den fazla cevap verilmiştir)	- Anne ve eş olarak iş yaşamını sürdürmek	208	79,6
	- Ev yaşamının kariyer olanaklarını etkilemesi	203	77,7
	- Mesleğin neden olduğu dar sosyal çevre	76	29,1
	- İşe fazla zaman ayırmaktan dolayı yalnızlaşma	67	25,6
	- Diğer	56	21,4
Kadının akademisyen olmasının sizce avantajları var mıdır? (1'den fazla cevap verilmiştir)	- Ev içinde özgür kararlar alabilir	183	70,1
	- Eşi, ailesi ve çevresinin gözünde saygınlığı artar	256	98
	- Özgüveni artar	199	76,2
	- Diğer		

üzere büyük bir gayret içindedirler. 15-17 Mayıs 2014 tarihleri arasında İstanbul Teknik Üniversitesi ve Avrupa Kadın Rektörler Platformu'nun ev sahipliğinde 'Cam Tavanın Ötesinde: Yapısal Değişikliklerde Liderlerin Rolü' başlığıyla 4. Avrupa Kadın Rektörler Konferansı UNESCO desteği ile düzenlenmiştir. Her ne kadar ismi Avrupa olsa da Asya ve Afrika'daki ül-

kelerde dahil olmak üzere 30 farklı ülkeden 90'a yakın kadın rektörlerin ve rektör yardımcılarının katılımıyla gerçekleş-

tirilen konferansta akademik hayatta yönetim kadrolarına ulaşmada yaşanan sorunların sadece ülkemize has olmadığı görülmüştür. Diğer ülkelerin yaptığı sunumlarından da görülmüştür ki, Avrupa'nın birçok ülkesinde kadın rektör oranları bizden çok da farklıdır ve en iyi olan ülkede bu oran yüzde 10'a ulaşmaktadır.

2000 yılında Ankara Üniversitesi'nde yapılan *Kadın Akademisyenler* başlıklı araş-

tırma raporunda da dendiği gibi, "Kadın akademisyen çalışma saatlerinde ağır ders ve tez danışmanlığı yükü, idari görev...vb. nedenlerle akademik ilerleme için gerekli yayın üretme zamanını, aile rollerini yerine getirebileceği zamanlardan ayırmak durumunda kalabilmektedir", rol çatışması tanımı net olarak yapılmaktadır. İş ortamı ve özel yaşam arasındaki rol çatışması için yapılan ankete göre kadın akademisyenlerin yüzde 52,3'ü rol çatışması yaşadıklarını, yüzde 41,2'si ara sıra ve yüzde 6,5'inin de her zaman yaşadığı belirlenmiştir. Çalışmada algının akademik ilerleme için erkeklerden daha çok çalışmak zorunda olup olmadıkları konusundaki kaniya indirgenebileceği görüldüğü ifade edilmektedir.

Sonuç olarak Ulviye Mevlan (1918)'in dediği gibi "Kadın bir kere, erkekler derecesinde tahsil ve terbiye görsün ve erkek derecesinde siyasi, ictimai hukuka da malik olub, hür bir hayat sahasında kendini görsün. Bakalım o vakit kadınlar ne yapmaya kadir olabileceklerdir?...Kadının mizac ve fitratını bahane ederek, kadını birçok mesalik-i nafiadan ve hukuk-ı umumiyeden mahrum bırakmak mantığı; aynıyla esaret-i mürevviclerinin [tarafıllarının] 'esirde hür olmağı kabiliyet yoktur' demelerine benzer."